

Aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
De heer mr. F. Teeven
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Contactpersoon : dhr. drs. M. Kruissink/mw. mr. D. van der Hoeven
Doorkiesnummer : 070-36193322
E-mail : m.kruissink@minvenj.nl
Datum : 31 oktober 2012
Uw kenmerk : 304514
Ons kenmerk : RSJ/101/1193/2012/MK/TvV
Onderwerp : Reactie ontwerpbesluit wetsvoorstel onvrijwillige behandeling

Geachte heer Teeven,

Op 20 september 2012 ontving de Raad uw verzoek om te reageren op het *Ontwerpbesluit wetsvoorstel onvrijwillige geneeskundige behandeling*.¹ Daarbij is de afspraak gemaakt dat de Raad uiterlijk 1 november 2012 reageert. De reactie ontvangt u hierbij.

Het besluit strekt tot uitvoering van het wetsvoorstel onvrijwillige geneeskundige behandeling.² Met dit wetsvoorstel, dat inmiddels door de Eerste Kamer is aanvaard, wordt beoogd de bepalingen in de beginselenwetten over de geneeskundige behandeling in verband met de geestelijke gezondheidstoestand in overeenstemming te brengen met de voorschriften bij of krachtens de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet bopz). Daarnaast vergroot het wetsvoorstel de mogelijkheid tot het toepassen van een onvrijwillige geneeskundige behandeling.

Met dit ontwerpbesluit wordt een hoofdstuk over de (onvrijwillige) geneeskundige behandeling ingevoegd in het Reglement verpleging ter

¹ "Besluit van ... tot wijziging van het Reglement verpleging ter beschikking gestelden, de Penitentiaire maatregel en het Reglement justitiële jeugdinrichtingen in verband met de verruiming van de mogelijkheid onvrijwillige geneeskundige behandeling te verrichten".

² "Wet van 13 september 2012 tot wijziging van de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, de Penitentiaire beginselenwet en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen in verband met de verruiming van de mogelijkheid onvrijwillige geneeskundige behandeling te verrichten"; Stb 2012, 410 / Kamerstukken II, nr. 32337, vergaderjaar 2009-2010.

beschikking gestelden (Rvt), de Penitentiaire maatregel (Pm) en het Reglement justitiële jeugdinstellingen (Rjj). In dit hoofdstuk zijn regels en zorgvuldigheidseisen ten aanzien van de toepassing van de geneeskundige behandeling opgenomen, met het oog op de rechtsbescherming van de betrokken justitiabelen. Volgens de wet en het ontwerpbesluit zijn er drie vormen van behandeling onder dwang te onderscheiden: gedwongen geneeskundige handeling, a-dwangbehandeling en b-dwangbehandeling. De eerste onderscheiden vorm wordt toegepast in een acute (nood)situatie. Het onvoorziene karakter van de situatie brengt met zich mee dat de handeling niet in het behandelplan is opgenomen. Deze vorm van ingrijpen is niet nieuw en is reeds in het Rvt, de Pm en de Rjj opgenomen. Bij dwangbehandeling (a en b) gaat het om geneeskundig ingrijpen bij ernstige psychische stoornissen. Dit kan plaatsvinden wanneer

a: aannemelijk is dat zonder die behandeling het gevaar dat de stoornis van de geestvermogens de verpleegde doet veroorzaken niet binnen een redelijke termijn kan worden weggenomen, en

b: indien het hoofd van de inrichting daartoe een besluit heeft genomen en dit naar het oordeel van een arts volstrekt noodzakelijk is om het gevaar dat de stoornis van de geestvermogens de verpleegde binnen de inrichting doet veroorzaken, af te wenden (Bvt art. 16b onder a en b, Pbw, art. 46d onder a en b, BJJ art. 51d onder a en b). Hierbij dient sprake te zijn van een causaal verband tussen het bedoelde gevaar³ en de stoornis; bovendien wordt er gewerkt volgens het behandelplan.

Complex besluit

De Raad is van mening dat het voorliggend ontwerpbesluit complex en moeilijk te doorgronden is om de volgende redenen:

- De begrippen 'a-dwangbehandeling' en 'b-dwangbehandeling' wekken de indruk dat er twee soorten dwangbehandeling bestaan. Dit is niet het geval. De a- en b-variant (zie o.a. Bvt art. 16b onder a en b) verwijzen naar twee *criteria* c.q. gronden die dwangbehandeling legitimeren. De aard van de dwangbehandeling hangt geheel af van de stoornis van de betrokken patiënt en niet van de gronden die tot de dwangbehandeling leiden.
- De in het ontwerpbesluit opgenomen termen 'a-behandeling' en 'b-behandeling' zijn niet als zodanig in de Wet onvrijwillige geneeskundige behandeling terug te vinden en evenmin in de Wet bopz of de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg. De criteria a en b komen in de Wet bopz wel voor.⁴ Ze worden daar doorgaans aangeduid met de begrippen *extern criterium* (corresponderend met het a-criterium) en *intern criterium* (corresponderend met het

³ Zie voor een uitleg van het gevaarscriterium o.a. art. 1 lid 1 sub t Bvt.

⁴ Artikel 38c lid 1 sub a en b. Wet bopz

- b-criterium). In de Wet bopz heeft het toepasselijke criterium geen relevantie voor de geneeskundige interventie.
- Tot slot wordt de complexiteit van het besluit versterkt doordat de wetgever in wet en besluit voor de gedwongen geneeskundige handeling, dwangbehandeling onder criterium a en dwangbehandeling onder criterium b verschillende eisen en rechtswaarborgen opneemt.

Gelet op bovenstaande, meent de Raad dat het ontwerpbesluit kan leiden tot een onbegrijpelijke en onwerkbaar situatie voor een ieder die met deze regels in de praktijk moet werken. De Raad adviseert dan ook het besluit op genoemde punten te verhelderen c.q. aan te passen.

Kwalitatieve randvoorwaarden en rechtspositionele waarborgen

De Raad is van mening dat dwangbehandeling, ongeacht de grond van de dwangbehandeling (a of b), met voldoende randvoorwaarden en rechtspositionele waarborgen moet worden omkleed. Dit geldt in het bijzonder voor justitiabelen; een rechterlijk oordeel zoals in de Wet bopz, waarbij het gevaar, de stoornis en het causaal verband tussen die twee voorafgaand aan de gedwongen opname worden vastgesteld, ontbreekt bij de veroordeling tot een gevangenisstraf of jeugddetentie.

Naar het oordeel van de Raad bevatten de wet en het ontwerpbesluit veel rechtswaarborgen voor de toepassing van dwangbehandeling. Dit laat onverlet dat de Raad hier een aantal opmerkingen bij wil maken.

Rechtspositionele verschillen tussen criterium a en b

De raad signaleert een aantal verschillen in rechtswaarborgen tussen dwangbehandeling onder criterium a en dwangbehandeling onder criterium b. Tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel zijn deze verschillen beargumenteerd vanuit de acuïtheit van de situatie: bij de b-variant zou het, in tegenstelling tot de a-variant, om een acute situatie gaan waarbij snel handelen is vereist.⁵ De Raad constateert dat de wetgever hier in zijn uitleg sterk afwijkt van de praktijk onder de bopz-wet- en regelgeving. De Raad vindt dit opmerkelijk aangezien de wetgever juist beoogt de bepalingen over de geneeskundige behandeling in een strafrechtelijk kader, in overeenstemming te brengen met de bepalingen van de Wet bopz. Uit de omvangrijke art. 41 Wet bopz-jurisprudentie blijkt dat het bij dwangbehandeling onder criterium b in de Wet bopz *niet* om een acute (nood)situatie gaat. Voor acute (nood)situaties kent de Wet bopz de toepassing van 'Middelen of maatregelen' (art. 39 Wet bopz). Het equivalent hiervan in het strafrechtelijk kader is de gedwongen geneeskundige handeling (artikelen 26 Bvt, 32 Pbw en 37 Bjj). Deze kan

---

⁵ Kamerstukken II, vergaderjaar 2011-2012, 32337 C.

toegepast worden in acute (nood)situaties. In niet-acute situaties staat volgens de Raad de dwangbehandeling onder criterium a of criterium b open.

Gelet hierop en de betrekkelijkheid van het onderscheid tussen de gronden a en b in aanmerking nemend, adviseert de Raad de in het besluit genoemde rechtswaarborgen voor zowel de gronden a als b te doen gelden. In het bijzonder doelt de Raad daarbij op de volgende punten.

- Volgens het ontwerpbesluit stelt het hoofd van de inrichting uiterlijk 24 uur van tevoren een aantal personen in kennis van het *voornemen* tot een dwangbehandeling op grond van criterium a (art. 34d lid 1 Rvt, art. 22e lid 1 Pm, art. 49e lid 1 Rjj). Het betreft de voorzitter van de commissie van toezicht, de raadsman en de curator, de mentor en bij minderjarigen de ouders of voogd. Zij worden in de gelegenheid gesteld bezwaren tegen de beslissing kenbaar te maken. Bij de dwangbehandeling op grond van criterium b geldt deze eis niet. De Raad is van mening dat een dergelijke eis ook hier zou moeten gelden. In aansluiting hierop: in het besluit is gesteld dat de voorzitter van de commissie van toezicht na in kennis te zijn gesteld van het *voornemen* van de beslissing tot een dwangbehandeling volgens criterium a, hiervan 'onverwijld' melding doet bij de maandcommissaris en deze vervolgens 'onverwijld' de betrokkene bezoekt (art. 34d lid 2 Rvt; art. 22e lid 2 Pm; art. 49e lid 2 Rjj). De Raad meent dat 24 uur niet voldoende is om dit te realiseren.
- Zoals eerder uiteengezet, hoeft het bij de dwangbehandeling onder b niet om een acute situatie te gaan. De Raad adviseert dan ook om ten aanzien van de behandeling onder zowel criterium a als b een termijn in acht te nemen tussen de feitelijke *beslissing* tot dwangbehandeling en de *start* van de uitvoering. Zodoende krijgt de betrokkene de tijd om een rechtsmiddel aan te wenden, zoals een schorsingsverzoek. Daarmee is de rechtspositie van de betrokkene gediend. De Raad denkt hierbij aan een redelijke termijn van 7 dagen en sluit hiermee aan bij de praktijk onder de Wet bopz en de uitspraak van de rechtbank Rotterdam van 2 juli 2012 (404207) met noot van T.P. Widdershoven.⁶ Immers, voor acute noodsituaties, zijn de artikelen 26 Bvt, 32 Pbw en 37 Bjj van toepassing. In dergelijke

---

⁶ JVGGZ 2012/34 De rechtbank stelde in deze zaak vast dat het behandelteam bij toepassing van dwangbehandeling (in casu de Bopz-equivalent van de 'b-behandeling') geen termijn in acht had genomen tussen de aanzegging tot dwangbehandeling en de daadwerkelijke start van de behandeling. De rechtbank stelt vast dat op dezelfde dag direct is gestart met de dwangbehandeling. Daarmee is volgens de rechtbank niet voldaan aan

situaties is de behandelaar niet beperkt tot interventies die zijn opgenomen in het behandelplan. De Raad heeft daarom in zijn advies van 4 februari 2008 geadviseerd de genoemde artikelen te verhelderen.⁷

- Bij aanvang van de dwangbehandeling volgens zowel het a- als het b-criterium worden 'Onze Minister en de commissie van toezicht' ingelicht, aldus het besluit (art. 34d lid 3 Rvt; art. 22e lid 3 Pm; art. 49e lid 3 Rjj). In het besluit is opgenomen dat de volgende personen in kennis worden gesteld over de feitelijke start van een dwangbehandeling onder criterium a: de voorzitter van de commissie van toezicht, de raadsman, de curator, de mentor en de ouders of voogd, als het om minderjarigen gaat (art. 34d lid 4 Rvt; art. 22e lid 4 Pm; art. 49e lid 4 Rjj). Bij de behandeling op grond van criterium b voorziet de regelgeving hier niet in. De Raad doorgrondt de ratio hiervan niet en is van mening dat in beide situaties - gronden a en b - in dit opzicht dezelfde eisen gesteld moeten worden.

Informeren raadsman

De Raad betwijfelt of het in het besluit gestelde omtrent het informeren van de raadsman praktisch haalbaar is (art. 34d lid 1 Rvt; art. 22e lid 1 Pm; art. 49e lid 1 Rjj). Een justitiabele die eenmaal is ingesloten, zal niet altijd direct de beschikking hebben over een raadsman die tevens deskundig is op het gebied van rechtspositie en psychische problematiek. De Raad adviseert hier een (piket)regeling voor in het leven te roepen, zoals die ook bestaat voor art. 41 Wet bopz-klachten.

In staat tot beklag en/of beroep?

Bij aanvang van de dwangbehandeling (onder zowel criterium a als b) zal de inspecteur voor de gezondheidszorg hierover een melding ontvangen; dit gebeurt ook bij de gedwongen geneeskundige handeling indien deze wordt verricht 'ter afwending van gevaar dat voortvloeit uit een stoornis van de geestvermogens'. Indien een betrokkene zich verzet tegen de voorgenomen handeling, wordt vermeld of deze in staat kan worden geacht gebruik te kunnen maken van zijn beklag en/of beroepsrecht (art. 34d lid 5 sub d Rvt; art. 22e lid 5 sub d Pm; art. 49e lid 5 sub d Rjj). De Raad constateert dat in het besluit niet wordt aangegeven hoe te handelen wanneer de conclusie luidt dat de betrokkene hier vermoedelijk niet toe in staat is.

---

de in de wet, in jurisprudentie en in de richtlijn van de beroepsgroep neergelegde norm dat aan dwangbehandeling een zorgvuldige voorbereiding vooraf moet gaan, inclusief de mogelijkheid van de betrokkene om verzet te organiseren en zich te laten bijstaan.

⁷ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming. Dwangbehandeling binnen de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, 4 februari 2008.

Informeren ouders van jeugdigen boven de zestien jaar

Bij jeugdigen tot zestien jaar worden volgens het ontwerpbesluit (art. 49e lid 1) ouders, voogd, stiefouders of pleegouders op de hoogte gesteld van het voornemen tot toepassing van de a-dwangbehandeling. De Raad benadrukt dat het van belang kan zijn dat ouders van jeugdigen boven de zestien jaar eveneens op de hoogte worden gesteld (mits de jeugdige hiermee instemt).

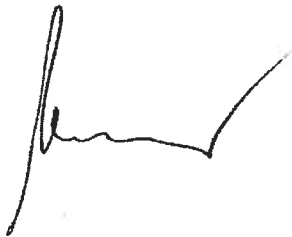
Tekstuele opmerkingen

Tot besluit van deze brief, volgen nog enkele opmerkingen op detailniveau.

- In artikel 23, lid 2, van het besluit, dat ziet op de Pm en dus het gevangeniswezen betreft, wordt gesproken van 'het hoofd van de inrichting' i.p.v. 'de directeur'.
- In artikel 34 lid 2, dat betrekking heeft op de Rvt en dus de tbs betreft, is sprake van 'de gedetineerde'; hier moet 'de verpleegde' staan.
- In het voorgestelde artikel 49 lid 1 sub b Rjj staat vermeld dat, in geval van een a-of b-behandeling, in het behandelplan wordt opgenomen op welke wijze rekening wordt gehouden met de voorkeuren van de jeugdige *of* indien de jeugdige de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt de voorkeuren van zijn ouders, voogd, (...). Het woord "*of*" dient te worden vervangen door "*en*". Bij jeugdigen tussen de 12 en 16 jaar dient zowel met de voorkeur van de jeugdige als met de voorkeur van de ouders, voogd, stiefouders of pleegouders rekening te worden gehouden.
- In de eerste alinea van pagina 23 van de Nota van toelichting staat vermeld dat de 'a-dwangbehandeling' in artikel 16a onder a Bvt is geregeld. Dit is onjuist, bedoeld wordt artikel 16b onder a Bvt.

Hoogachtend,

namens de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming,

mr. L.A.J.M. de Wit, algemeen voorzitter